

Slovenské hrvoliaky na XX. celoštátnej výstave zvierat, Nitra 2017

Celoštátna výstava zvierat sa konala tradične v Nitre 25. - 26. novembra 2017. Slovenských hrvoliakov bolo na nej vystavených 130 v jedenástich farebných a kresbových rázoch od 25 členov klubu. Počtom vystavených zvierat takto silná expozícia dostatočne jasne prezentovala postavenie SH v slovenských chovoch holubov.

Kvalitatívne boli holuby na vysokej úrovni čo vo svojom hodnotení vysoko vyzdvihol aj predseda zboru posudzovateľov Ústrednej odbornej komisie pre chov holubov Miroslav Nosál. Obdobné hodnotenie prezentovali aj zahraniční posudzovatelia a odborníci vo svojich postrehoch z celoštátnej výstavy. Podstatným je najmä fakt, že holuby s hrubými chybami absentovali a medzi vystavovateľmi sa objavili

SH červený 1,0, čestná cena Nitra 2017, chov. D. Šulovský.

SH čierny 1,0, Šampión SR Nitra 2017, chov. Ing. I. Podberský.

SH izabelový bielopásavý 1,0, čestná cena Nitra 2017, chov. MVDr. A. Halmo.

nové mená chovateľov tohto krásneho plemena. Potešiteľný je aj nárast jedincov na ktorých sa prejavuje dobrá predvýstavná príprava – drezúra. Tieto sa vedia na takomto významnom podujatí adekvátne predviesť. Klub chovateľov slovenských hrvoliakov na túto prehliadku sponzorsky zabezpečil 6 čestných cien a 1 cenu pre najlepšieho výletka SH. Posudzovali Ing. Rastislav Bielik, Ladislav Šipoš a Ing. Marek Vražba. O jednotlivých farebných rázoch možno v krátkosti povedať nasledovné:

Čierne SH (41). Najpočetnejší farebný ráz. Viacerí chovatelia prezentovali holuby vysokej kvality. Mali veľké postavy, sýtu farbu a správnu hrvoľatosť. Žiaľ, aj u tohto rázu našlo sa aj pár holubov užších menších postáv, ktorých ocenenie tomu patrične zodpovedalo. Potešiteľná je však stále vystavená kvantita, ktorá môže zaručiť budúce napredovanie tohto farebného rázu. Úlohou ale naďalej zostáva dosiahnutie adekvátnej sýtosti farby a lesku!

Titul Šampión SR získal Ing. I. Podberský na sýto sfarbeného holuba s vysokým leskom nien na hrvoli, ale aj na tele a výbornou hrvoľatosťou a postojom. Holuby O. Lévaia a P. Bulka získali čestné ceny.

SH červené (16). Musíme si priznať, že počtom a najmä kvalitou zaostávajú za ostatnými základnými farebnými rázmi. O tom svedčí prezentácia iba štyroch chovateľov. Tu je evidentne cítiť stratu viacerých skúsených chovateľov, ktorých zánik chovov sa nedarí v plnej miere nahradiť. Ukazuje sa, že suché perie, ktoré sa nám pred pár rokmi podarilo úspešne potláčať sa znovu stáva veľkým problémom. Niekoľko jedincov malo aj bledšiu farbu a menšie útle postavy. Našťastie sa ešte aj v tomto farebnom ráze objavujú aj holuby mohutných postáv s dobrou hrvoľatosťou a sýtou farbou. Najviac kvalitných jedincov prezentoval I. Podberský st., ktorého kolekcia získala titul Majster SR s

počtom 380 b. Čestné ceny získali D. Šulovský a J. Vaňo.

Žlté SH (32) tvorili kvalitnú, vyrovnanú skupinu tohto farebného rázu slovenského hrvoliaka, čo sa patrične odzrkadlilo na bodovom hodnotení. Vysokou kvalitou (mohutná postava, sýta farba, postoj, výborná hrvoľatosť) ako aj kľetkovou drezúrou sa prezentovalo viacero jedincov. Vyniklo hneď niekoľko holubov Ing. I. Krivosudského, z ktorých jeden získal ocenenie 97 b a titul Šampión SR. Kolekcia tohto chovateľa získala aj titul Majster SR s počtom bodov 385, tiež pohár pre najlepšiu kolekciu národného plemena holubov. Čestnú cenu získal R. Šusta. Problémom tu zostáva menší počet chovateľov a celková rozšírenosť tejto variety.

SH modré bielopásavé (10). Táto jedinečná kresba, ktorá sa v hojnom počte vystavuje

SH modrý bielopásavý 1,0, najlepší výletok SH Nitra 2017, chov. Ing. M. Vražba.

SH modrý čiernopásavý 1,0, čestná cena Nitra 2017, chov. A. Németh.

na klubovej špeciálnej výstave sa prezentovala nízkym počtom holubov aj vystavovateľov. Je však vždy okrasou a lákadlom pre návštevníkov. Napriek nízkemu počtu sa našlo niekoľko výborných jedincov. Vynikli veľkosťou postáv, dobrým postojom a hrvoľatosťou. Mgr. D. Krivosudský na takého získal titul Šampión SR. Pohár na najlepšieho výletka SH získal Ing. M. Vražba.

SH modré čiernopásavé (18). Dobrou hrvoľatosťou, veľkými postavami a sýtou farbou sa prezentovalo niekoľko modrých čiernopásavých. Najkvalitnejšiu kolekciu vystavil Ing. R. Bielik, získala titul Majster SR. Ďalej jeho holub získal aj titul Šampión SR. Čestné ceny získali na výborné holuby A. Németh a J. Smatana.

Slovenských hrvoliakov menej chovaných farebných rázov bolo vystavených 21. **Čiernych bielopásavých** bolo vystavených 7 od dvoch chovateľov. Ako celok boli dobrej kvality. Zostáva zlepšiť veľkosť postáv, kresbu a čistotu pásov. **Červených bielopásavých** bolo 5, holub s dobrou postavou a hrvoľatosťou

Jána Hybského získal čestnú cenu. **Strieborné a modré bezpásavé (4)** vystavila mladá chovateľka S. Podberská. Pôsobili dobrým dojmom, najmä v type. Majú výborné postavy a

hrvoľatosť, mladá chovateľka získala čestnú cenu. **Izabelové bielopásavé (4)** mali dobré postavy a výraznú kresbu pásov. Holubica MVDr. A. Halma získala čestnú cenu. Expozíciu uzatváral jeden holub **čierny šupinatý** priemernej kvality.

V celkovom poňatí XX. celoštátnej výstavy zvierat Nitra 2017 pôsobili slovenské hrvoliaky výborným dojmom. Zaujali nielen odbornú verejnosť ale aj bežného návštevníka. Holuby sme postupom času naučili a došľachtili do dobrej kľetkovej drezúry. Pri prechode expozíciou sa predvádzali a dávali najavo aj svoj prirodzene vrozený temperament nášho najkrajšieho a najchovanejšieho národného plemena.

Text Ing. Ivan Krivosudský,
tajomník KCHSH a poradca chovu
Ivo Podberský st., predseda KCHSH

Foto Mgr. Michal Kováč

SH modrý čiernopásavý 1,0, Šampión SR Nitra 2017, chov. Ing. R. Bielik.

Udržateľný zdravotný stav v chove holubov

Predpoklady úspešného chovu piešťanských obrov, ale aj holubov všeobecne sa dajú rozdeliť do troch základných kategórií.

Sú to **chovné podmienky**, kde ide najmä o udržanie čistoty, nepreplnenosti a sucha v zariadení. Ďalšou dôležitou kategóriou je **genetika** a prehľad v chove, čím som sa zaoberal v predchádzajúcom príspevku. A v neposlednom rade je to **zdravotná starostlivosť**, ktorá nás trápi azda najviac. Ide o citlivú tému, veľa sa o nej hovorí, ale málo píše a preto ju rozoberiem trochu komplexnejšie z pohľadu mojich vedomostí a skúseností

V zdravotnom procese prirodzene využívame aj možnosti medicíny a nie sme ochotní odovzdať selekciu len do rúk prírody, čo je úplne v poriadku.

Uznávam, že určitý stupeň veterinárnej starostlivosti je nutný, dôležité je však rozumne určiť hranicu pre nevyhnutnú liečbu. Plošné preliečovanie niekoľkokrát počas chovnej sezóny bez ohľadu na reálny klinický stav jedincov bolo pre mňa vždy za hranicou. Okrem samotného princípu, nie som ochotný zrieknuť sa Božovej filozofie úžitkového holuba a nutrične hodnotného mäsa. **Čoraz menej životaschopná populácia sa podľa môjho názoru nedá zachrániť čoraz intenzívnej-**

šou a tvrdšou liečbou. Je to len nabaľovanie problému a výsledkom sú umelo chemicky udržiavané holuby neschopné prežiť bez svojej pravidelnej liečebnej dávky. Častá frekvencia preliečovania u mnohých zľudovela ako niečo bežné či dokonca nutné. Možno to súvisí aj s preberaním metodiky poštového holubárstva, akoby sa nebral ohľad, že poštové holuby sú chované s inými nárokmi na športové výkony a nie pre krásu a úžitok.

Parametre exteriérovej kvality nemôžu byť jediným selekčným kritériom, do úvahy pri výbere treba brať aj životaschopnosť a vitalitu. Pri naturálnej selekcii možno nebude odchov až taký početný (často prichádzam aj o mláďatá, čo by som si rád nechal), ale aspoň sa nebude prehlbovať oslabovanie krdla. Musel som sa zmieriť s tým, že 30 % vyľahnutých mláďat padne, alebo musí byť utratených. Som presvedčený, že postupnou regeneráciou genofondu a podporou imunity sa tento podiel v mojom chove v nasledujúcich sezónach zníži. Mojou snahou je vyvíjať úsilie a vytvárať podmienky pre minimalizovanie takejto vynútenej zdravotnej selekcie. Prejdime si teda stručne aktivity a látky smerujúce k tomuto cieľu podporou kondície a predchádzaniu ochoreniam.

Vakcinácia

V diskurze o imunite nemôžeme začať ničím iným než vakcináciou, čo je aktívny proces smerom k cieľnému vytváraniu imunity voči konkrétnym ochoreniam. Pri vírusových ochoreniach ako paramixoviróza je to v podstate jediný účinný spôsob ochrany.

Pojmy vakcinácia a liečba treba v holubárskom jazyku jasne rozlišovať a oddeliť. Možno sa to niektorým čitateľom bude zdať ako banálna samozrejmosť, ale viackrát som sa v debatách s rôznymi ľuďmi stretol s vetou „preliečil som Salgenom“. Ide o absolútne odlišné veci, kým pri liečbe likvidujeme nežiaduce patogény, tak pri vakcinácii naopak priamo aplikujeme dávku týchto mikroorganizmov. Kmeň je laboratórne upravený, aby sa v tele holuba nemnožil s jasným cieľom prinútiť organizmus vytvárať protilátky, čiže vyvolať reakciu imunitného systému. Preto je veľmi nebezpečné vakcinovať už klinicky choré zvieratá, čo môže spôsobiť zhoršenie ochorenia, v krajnom prípade aj smrť. Na čo si ešte treba dávať pozor? Pri perorálnych vakcínach ako napríklad známy Salgen treba venovať pozornosť správne nariadeniu. Používať by sa malo buď riedidlo na vakcíny, alebo injekčná voda. **Pri miešaní s chlórovanou vodou dochádza k znehod-**

Vakcinovanie proti salmonelóze pred chovnou sezónou.

noteniu lyofilizovaných kultúr. Rešpektovať treba aj predpísaný čas na spotrebu po otvorení a nariadení, väčšinou to býva do pár hodín. Akonáhle aktivujeme suchú vakcínu zriedením, dochádza k zmenám biochemickej štruktúry a logicky aj k strate trvanlivosti. Chápem, že v malých chovoch nebýva naraz toľko mláďat a môže byť problém minúť celú liekovku naraz. Keď však máte liekovku zarobenú niekoľko týždňov a postupne z nej kvapkáte, tak nedosiahnete požadovaný efekt (v horšom prípade ešte efekt negatívny). Riešením by mohlo byť rozrábanie len polovice suchej vakcíny s parciálne prerátaným riediacim pomerom. Zvyšok môžeme potom v suchom stave uzatvoriť a uchovať na budúce zarábanie.

Okrem perorálneho vakcinovania (Salgen) používame aj injekčný typ ako napríklad najzákladnejšia holubárska vakcína Pharmavac columbi II proti vyššie spomínanej paramixoviróze. Injekciu môžeme aplikovať intramuskulárne do stehenného svalu, alebo podkožne do oblasti šije, čo sa mne javí ako bezpečnejší a pre zvieru šetrnejší spôsob. Vakcíny nie sú lacná záležitosť, a to je ďalší dôvod prečo dodržiavať čo najdôslednejšie pokyny z príbalového letáku. V našom chove s otcom vakcinujeme prípravkami Salmovac columbi II pred výstavami.

Probiotiká

Ďalším neodmysliteľným prvkom udržateľného chovu sú probiotiká. Ich podstata spočíva v osídľovaní tráviaceho traktu kmeňmi prospešných baktérií s cieľom podporiť správne fungovanie metabolizmu, absorpciu živín a imunitný systém. Pokiaľ črevné steny obsadia probiotické kultúry, priestor pre premnožovanie choroboplodných patogénov je minimalizovaný a tým pádom je aj menšia pravdepodobnosť prepuknutia chorôb bakteriálneho pôvodu. Okrem prevencie sa probiotiká používajú aj na obnovu črevnej mikroflóry, narušenej po liečbe antibiotikami.

Nie všetky typy probiotik musia organizmu sadnúť a priniesť želaný efekt. Mal som aj negatívnu skúsenosť, ale momentálne používam produkty od jedného slovenského a jedného českého výrobcu, ktoré sa mi v chove osvedčili. Okrem individuálneho podávania mláďatám, aplikujem celoplošne kúry aspoň dvakrát ročne (pred chovnou sezónou a pred výstavou).

Rovnako ako môžu probiotické mikroorganizmy osídľovať črevné steny živočíchov, môžu osídľovať aj drevené steny našich holubníkov. **Pokrytie týchto plôch probiotickými kultúrami je moderný bio spôsob ako udržať celoročne priaznivú mikroklímu v zariadení.** Je to v podstate opačný, pasívny prístup v boji proti patogénom, na rozdiel od pravidelného dezinfikovania prípravkami na báze chlóru, alebo iných chemických látok.

Opatrosť si vyžaduje skladovanie probiotik, vystavenie mrazu alebo slnečnému žiareniu môže znegativovať ich účinnosť. Tak isto ako

Salgenu ani probiotikám neprospieva chlórovaná voda, preto by sme ju mali nechať odstáť, ak nemáme k dispozícii pitnú vodu zo studne.

Keď niekto očakáva recept na zázračný prírodný sirup alebo odvar čo zaženie všetky problémy, asi bude sklamaný, pretože ja nič také nepoznám. Poznám a používam ale viacero prírodných látok, ktoré môžu byť jednotlivo nápomocné počas ako aj mimo chovnej sezóny, začnime cesnakom. Cesnak je všeobecne považovaný za najznámejšiu antiparazitickú a antiplesňovú rastlinu, v skutočnosti však jedinou jeho zložkou, ktorej prislúcha tento popis je Alicín. Každý strúčik obsahuje dve látky uložené v rozdielnych komôrkach, aminokyselinu Alín a enzým Alinázu. Pri rozdrvení cesnaku dôjde k ich vzájomnému zreagovaniu a vytvoreniu účinnej látky Alicín. Bohužiaľ, životnosť tejto substancie je veľmi krátkodobá a nestabilná. Dobrá správa je, že vďaka rýchlemu účinku si baktérie nestihnú vytvárať rezistenciu, tou horšou správou je spochybnenie efektívnosti dlhodobu skladovaných ľudových preparátov z drveného cesnaku alebo výluhov. Cesnak je pomerne známy aj vďaka účinkom znižujúcim krvný tlak. Tu si možno treba dať menší pozor na podanie väčšieho množstva cesnaku chorému, malátnemu holubovi. Prudké zníženie krvného tlaku by ho mohlo krátkodobo ešte viac oslabiť.

Kapucínka väčšia (*Tropaeolum majus*) je rastlina pre svoje protizápalové účinky populárna nielen medzi bio-holubármi. Navyše jej aplikovanie si ani nevyžaduje veľkú námahu, stačí zasadiť na slnečné miesto v dosahu holubov a oni sa už o zbytok postarajú. Tým mojím chutili listy natoľko, že rastliny nestihali vyrásť a popínať sa po stenách voliéry, čo bol môj pôvodný zámer. Musel som si zaobstarať kapucínkovú tinktúru a následne som ju kvapkal na cesnak pred podaním, alebo do pitnej vody. Hoci kapucínka veľmi chutí holubom, oveľa menej už chutí baktériám ako sú *Staphylococcus*, *Streptococcus*, *Proteus*, *Salmonella*, *Escherichia coli* a to je práve náš cieľ.

Poslednou zmienkou rastlinou z kategórie prírodných antibiotík je **Oregano**. Okrem viacerých vitamínov a flavonoidov obsahuje táto zaujímavá korenina aj esenciálne, éterické oleje **Carvacrol** a **Thymol**. Vďaka nim je to účinný bojovník proti rôznym mykózam a parazitom. Najčastejšie sa vyskytuje vo forme oleja, ktorý aplikujeme na krmivo. Olej býva veľmi aromatický, preto sa môže stať, že keď to s ním preženieme, dôjde k celkovému zníženému príjmu krmiva alebo až k zvracaniu.

Z ľudskej výživy sa dajú úspešne aplikovať ďalšie látky ako Carbotox, pivárske kvasnice a jablčný ocot. **Carbotox (živočíšne uhlie)** je známy absorbent, čo znamená, že dokáže pohltiť tekuté aj plynné toxické látky z črevného traktu. Jeho využitie teda spočíva hlavne v podpornej liečbe hnačkových ochorení.

Pivárske kvasnice sú bohatým zdrojom celého radu vitamínov skupiny B (B₁, B₂, B₃, B₅, B₆, B₁₂, B₁₅). Komplex vitamínov B podporuje správne fungovanie nervovej sústavy,

čo je cenná vlastnosť pri holuboch vnímavých na stres ako sú piešťanské obry. Okrem toho je prínos kvasníc aj v rámci zrýchlenia metabolizmu, vstrebávania živín a zvýšenia apetítu holubov.

Jablčný ocot je pomerne ľahko dostupnou alternatívou voči niektorým holubárskym produktom na báze kyslosti. Jeho prítomnosť vo vode vytvára kyslé prostredie brániace množeniu patogénov (vrátane Salmonel) ako aj tvorbe rias v napájačkách. Tento zdroj organických kyselín prináša rôzne benefity od detoxikácie po posilňovanie imunitného systému. Aj s jablčným octom treba nárábať rozumne, lebo predávkovanie, čiže prehnané okyslenie vody by mohlo spôsobiť jej znížený príjem. Ďalším rizikom predávkovania je viazanie vápnika, čo je veľmi dôležitý prvok nielen pri tvorbe škrupín.

V pravidelne chemizovaných chovoch (interval liečenia býva 2 mesiace, alebo aj kratší), nie je možné prejsť na bio spôsob z jedného dňa na druhý. Tento proces je dlhodobý a okrem prevencie či zrýchlenia generačnej obmeny holubov si vyžaduje aj postupné znížovanie používania liečiv. V našom chove s otcom sme síce nikdy pravidelné preliečovanie počas sezóny neaplikovali, ale pri piešťanských obroch sme tiež ešte nedosiahli stopercentne naturálnu úroveň. Napríklad v boji proti Trichomoníaze používame len jednorazové, individuálne mikro dávkovanie Trichobionom na prekonanie krízového obdobia niektorých holubát okolo 3. týždňa. Hneď potom nasleduje individuálne podanie probiotika a mláďa už potom väčšinou vyletí z hniezda bez problémov. S holubätami, ktorým sa problémy vrátia, je bohužiaľ nevyhnutné sa rozlúčiť (ako píšem vyššie o postupnom znižovaní podielu vynútených strát). **Verejnosť aj niektorí veterinári často vravia, že keď sa objaví problém, treba vždy riešiť plošne celý chov, čo ja považujem za najtragickú omyl holubárskej komunity.** Pretože plošným liečením oslabíte aj holuby v dobrej kondícii a o mesiac vám ten problém vyskočí zase inde. Začarovaný kruh, v ktorom uviazlo veľa holubárov je na svete. Keď k tomu pridáme ešte (oprávnenú) zásadu, že liečenie sa má aplikovať cielene na základe rozboru trusu, „môžete dať rovno výpoveď v práci a venovať sa tomu na plný úväzok“. V neposlednom rade asi netreba ani hovoriť o nutričnej kvalite holubieho mäsa z takých chovov...

Je pravdou, že prírodné doplnky nezachránia chorobou klinicky ťažko postihnuté holuby a práve v takých situáciách prichádzajú na rad antibiotiká. **To je ich úlohou, záchrana kľúčových jedincov či celého chovu v krajných prípadoch a nie preventívne udržiavanie.** A naopak úlohou prírodných prípravkov je starostlivosť o dobrú kondíciu a predchádzanie takým krajným ohrozeniam. Načrtnutie pomyselných čiar medzi liekmi a doplnkami, prírodou a chemiou je pointou a zmyslom celého môjho príspevku.

Ing. Tomáš Kolena